

Видавнича справа Національної академії наук України

26 жовтня 2005 р. відбулось засідання Президії Національної академії наук України, присвячене проблемам видавничої справи Національної академії наук України.

З основною доповіддю виступив голова Науково-видавничої ради НАН України академік НАН України Я. С. Яцків. Він підкреслив, що науково-видавнича діяльність Академії наук віддзеркалює усі здобутки та проблеми української науки, зокрема академічної. За останнє десятиріччя обсяги наукового книговидання зросли більш ніж на 70 %. Безпосередньо кількість монографій збільшилась на 85 %. Протягом 2004 року установами Національної академії наук України видано понад 800 наукових книг, із них майже 550 монографій та близько 290 збірників наукових праць.

Наголосивши на зменшенні ролі видавництва «Наукова думка» НАН України у виданні монографій упродовж останніх років, Я. С. Яцків повідомив, що для збільшення частки наукової літератури у продукції «Наукової думки» та з метою публікації результатів фундаментальних досліджень і найважливіших наукових досягнень учених НАН України з другого півріччя 2001 року розпочато реалізацію проекту «Наукова книга». Станом на 1 жовтня 2005 року за цим проектом побачили світ 72 наукові монографії.

Видавництво «Наукова думка» вийшло також із надзвичайно актуальною ініціативою, яку підтримує Науково-видавнича рада НАН України, а саме започаткування видання великого українсько-російсько-англійського словника наукової термінології.

Друге видавництво Національної академії наук України – Видавничий дім «Академперіодика». Створений у 2000 році шляхом реорганізації Спеціалізованої друкарні наукових журналів, у своїй структурі він має редакційно-видавничі та поліграфічні підрозділи. Основним завданням редакційно-видавничих підрозділів є видання журналів НАН України, у тому числі загальноакадемічних: «Вісник НАН України», «Доповіді НАН України» і «Наука та інновації». Було відзначено, що плани діяльності Видавничого дому у 2005 році передбачають випуск 198 номерів журналів. Це вдвічі більше, ніж було п'ять років тому. Поліграфічний підрозділ «Академперіодики» тиражує не тільки журнали, але й книги. У минулому році з ініціативи Науково-видавничої ради НАН України тут було відновлено випуск науково-популярних видань.

Однак подальший розвиток Видавничого дому «Академперіодика» гальмується нестачею виробничих приміщень та недостатнім парком поліграфічної техніки.

Значну роль у публікації результатів наукових досліджень відіграють періодичні видання. Сьогодні науковці НАН України публікують загалом понад 20 тис. статей щорічно. За останні десять років кількість опублікованих статей зросла більш ніж у півтора рази. У 2004 р. було опубліковано понад 17 тис. статей у вітчизняних виданнях та майже 4,5 тис. – у зарубіжних.

Національна академія наук України видає 82 наукові журнали. 26 з них перекладаються англійською мовою, 17 перевидуються за рубежом, редакції 9 журналів власними силами перекладають та видають їх англійською. У 2004 р. 17 журналів НАН України входили до «філадельфійського списку» Інституту наукової інформації США (ISI) для визначення імпаکت-фактору.

Для вирішення проблем розповсюдження наукових журналів та розширення читацької аудиторії понад 60 % журналів НАН України використовують можливості інтернету. Інтерактивне інформаційне середовище дає майже безмежні можливості отримати необхідну інформацію, витрачаючи мінімум часу та зусиль. Представлення в інтернеті електронних версій наукових журналів дозволяє значно розширити читацьку аудиторію при значному зменшенні витрат на друкування паперових версій. Створення загальноакадемічного порталу наукової періодики на базі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського – це реальна можливість забезпечення інтеграції української науки у світовий науковий процес.

Вагомим джерелом державного фінансування видавничої діяльності НАН України є державне замовлення. Проте друкована продукція, видана за рахунок державного замовлення, підлягає, згідно з діючим законодавством, виключно безкоштовному розповсюдженню серед бюджетних установ. Це призводить до того, що пересічний читач, студент, науковець позбавлені можливості придбати у книжковому магазині потрібні їм словники, довідники, іншу наукову літературу, оскільки через брак обігових коштів видавництва не мають можливості додрукувати додаткові тиражі цих видань, що унеможлиблює створення в Україні ринку наукової літератури.

З метою посилення ролі існуючих книгарень

НАН України у поширенні наукової, довідкової літератури та словників, залучення до системи книгорозповсюдження видань наукових установ НАН України, удосконалення засобів донесення наукової книги до широкого читацького загалу академік НАН України Я. С. Яцків виступив з ініціативою розширення академічної мережі книгорозповсюдження та створення книготорговельного об'єднання «Академкнига».

В обговоренні доповіді голови Науково-видавничої ради НАН України взяли участь Б. Р. Кияк (директор Державного фонду фундаментальних досліджень), О. В. Афонін (президент Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів, член Колегії Державного комітету телебачення і радіомовлення України), Л. Ф. Куртенок (директор Видавничого дому «Академперіодика»), І. Р. Алексеєнко (директор видавництва «Наукова думка»), академік НАН України В. М. Локтев (академік-секретар Відділення фізики і астрономії НАН України), академік НАН України В. А. Смолій (директор Інституту історії України НАН України), академік НАН України М. Г. Жулинський (директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України).

Із заключним словом виступив президент НАН України академік НАН України Б. Є. Патон, який відзначив, що, попри економічні проблеми минулих років, постійний дефіцит бюджетного фінансування, Національна академія наук України залишається провідним центром із випуску наукової літератури в країні. Протягом останніх десяти років ми спостерігаємо стале збільшення наукової друкованої продукції як книжкової, так і журнальної. За цей період започатковано 20 нових акаде-

мічних журналів. Готуються до друку і вже побачили світ надзвичайно важливі для наукового та культурного розвитку нашої країни видання. В Академії наук створюється власна поліграфічна база.

Разом із тим збільшення обсягів випуску друкованої продукції загострило певні проблеми. По-перше, це проблема книгорозповсюдження. Необхідно також забезпечити в межах Національної академії наук України повний видавничий цикл, тобто створення сучасної поліграфічної бази, над чим зараз працює Видавничий дім «Академперіодика», та зміцнення кооперації академічних видавництв. Сьогодні частка видавництва «Наукової думки» у виданні наукових монографій неприпустимо низька. Це видавництво, на жаль, втратило позиції одного з найпотужніших в світі центрів наукового книговидання. Але інтелектуальний потенціал цієї академічної установи збережений, і це зобов'язує видавництво в сучасних умовах сформуванню відповідну видавничу політику та посісти чільне місце у науковому книговиданні.

Президент Академії наук зауважив, що сьогодні для наукової спільноти нашої країни дуже гостро постала проблема української наукової термінології, і наголосив на необхідності всебічної підтримки запропонованому проекту видання великого українсько-російсько-англійського словника наукової термінології. Він також схвально поставився до пропозиції створення на базі НБУВ загальноакадемічного порталу наукової періодики.

*Олена ВАКАРЕНКО,
вчений секретар
Науково-видавничої ради НАН України*

Міжнародний форум книги, науки і культури

Значення видання наукової літератури у розвитку фундаментальної та прикладної науки, забезпеченні науково-технічного прогресу у народному господарстві, у вирішенні соціально-культурних завдань розвитку людства складно переоцінити. Розвиток сучасних технологій неможливий без науки, котра у свою чергу не може існувати без оперативної і повної інформації та врахування наукових досягнень інших країн. Міжнародне наукове співтовариство прагне того, щоб інформація про результати наукових досліджень, які проводяться у різних країнах світу, була доступна всім ученим світу. Інформаційне забезпечення науково-дослідної діяльності безпосередньо впливає на актуальність та рівень наукових досліджень, значною

мірою залежить від того, які ресурси пропонує бібліотека вченим. У цьому контексті особливого значення набув комплекс питань, озвучених у рамках міжнародної наукової конференції «Роль книговидання у розвитку міжнародних наукових і культурних контактів» (Москва, 21–23 вересня 2005 р.), проведеної під егідою Міжнародної асоціації академії наук (МААН), Російської академії наук (РАН) та Національної академії наук України (НАНУ). В роботі конференції взяли участь близько 170 вчених, керівників і співробітників бібліотеки, видавництв, книготорговельних організацій, інформаційних центрів із 11 країн СНД і далекого зарубіжжя. Серед доповідачів конференції були чотири академіки РАН, два академіки НАН України, один